УДК 378.147.022

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНОСТІ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ю. Г. Сабадош

аспірантка

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

В статті подано сутність понять про самоосвітню компетентность та самоосвітню компетентність студента закладу вищої освіти. Розглянуто підходи до діагностики та контролю знань в навчально-виховному процесі, описано рівні, показники та критерії формування самоосвітньої компетентності в майбутніх інженерів на основі гуманітарно-фундаментальних дисциплін.

Ключові слова: *самоосвіта, самоосвітня компетентність, діагностика, контроль, перевірка, гуманітарно-фундаментальні дисципліни.*

В статье представлена сутность понятий о самообразовательной компетентности и самообразовательной компетентности студента учреждения высшего образования. Рассмотрены подходы к диагностике и контролю знаний в учебно-воспитательном процесе, описано уровни, показатели и критерии формирования самообразовательной компетентности у будущих инженеров на основе гуманитарно-фундаментальных дисциплин.

Ключевые слова: *самообразование, самообразовательная компетентность, диагностика, контроль, проверка, гуманитарно-фундаментальные дисциплины.*

The article describes the essence of the concepts of self-education competence in general and self-education competence of a student of a higher education institution. Approaches to diagnostics and control of knowledge in the educational process are considered, the levels, indicators and criteria of formation of self-educational competence on future engineers on the basis of humanitarian and fundamental disciplines are described.

Keywords: *self-education, self-educational competence, diagnostics, control, examination, humanitarian-fundamental disciplines.*

Формуючи висококваліфікованого, конкурентоспроможного працівника вища школа має

звертати особливу увагу на вміння молодої людини до готовності безперервної самоосвіти, адже це дасть змогу швидко адаптуватися в соціумі, допоможе володіти і розуміти останні наукові та професійні надбання, які з'являються у світі, удосконалювати свої вміння та навички відповідно вимогам сучасних інновацій. Ми розглядаємо самоосвіту як особливість особистості, яка прагне самовдосконалення у спрямуванні, яке вона вподобала для себе самостійно або вимушене соціальними потребами – то, звичайно, особистість сама керується шляхом, яким їй здобувати знання, але якщо ж мова йде про самоосвіту в професійному спрямуванні, то ми вважаємо, що керування процесом самоосвіти повинне покладатися, в деякій мірі, на керівника (викладача, куратора і т.д.), для того, щоб спрямувати особистість у вірному напрямку, адже «пробіли» у професійному навчанні, в подальшому можуть відіграти негативну роль в фаховій майстерності. Викладач повинен навчити та привити студентові навички самоосвіти в професійному спрямуванні, які в подальшому будуть проявлятися креативним вирішення професійних та робочих проблем, формування професійних компетентностей до складу яких входить самоосвітня компетентність.

Щодо проблеми формування компетентності самоосвіти у студентів, її торкаються, досліджують у своїх працях такі науковці як В. Андрєєв, А. Алексюк, В. Буряк, Н. Бухлова, Л. Голік, М. Данилова, Б. Йосипов, В. Жуковський, І. Зимня, Г. Закіров, Н. Коваленко, Г. Наливайко, С. Ніколаєва, Н. Ничкало, І. Б. Райський, І. Рапопорт, О. Чеботарьов інші, зокрема питання самоосвіти у студентів підчас навчання у вищих навчальних закладах розглядали О. В. Бурлука, О.В. Василенко, І.В.Грабовець, Г.Є. Зборовський, М.Д. Касьяненко, Ю.І. Лобанов, Т. П. Медведовська, Н.Г. Сидорчук, Солдатенко М.М., Чернігівська Н. С. та інші.

Поняття «*самоосвітня компетентність*» ми розглядаємо як потребу особистості в самостійному удосконаленні знань, умінь та навичок базуючись на здобутті елементарної інформації та до самостійного розвитку яких спонукають життєві ситуації, які не спрямовані на професійну діяльність але є необхідними для професійної компетентності, та є базовою для самоосвітньої компетентності студента ЗВО.

Тоді як *«самоосвітню компетентність студента ЗВО»*, розглядаємо, як основну складову професійної компетентності, яка завдяки психологічним, особистісним, професійним, суспільним особливостям формується в процесі самостійного навчання та розвивається і удосконалюється протягом усього життя завдяки набутого особистісного досвіду.

Якщо розглядати самоосвіту як одну із важливих професійних компетентностей у технічному вищому навчальному закладі, то формування її навичок лягає на гуманітарно-фундаментальні дисципліни. Молода людина, вступивши у технічний ЗВО уже є професійно зорієнтована та для себе знає які дисципліни будуть відігравати основну роль у її професійній орієнтації, і тоді, під час прикладання максимум зусиль для засвоєння знань з технічних дисциплін

та формування професійної компетентності, втрачається важлива основа вищої освіти – самоосвітня компетентність. Адже як студенти так і викладачі дуже часто не враховують, що основу професійної компетентності та компетенцій майбутнього інженера формують саме гуманітарно-фундаментальні дисципліни. Гуманізаціявищої технічної освіти проходить через застосування в навчально-виховному процесі гуманітарних дисциплін, і враховуючи, що євроінтеграційні процеси внесли свої корективи у формування конкурентоспроможного фахівця та його компетентностей, на нашу думку, одними з провідних гуманітарних дисциплін, для вдосконалення професійної майстерності, є вивчення іноземних мов, знання яких потребують, в основному, самоосвіти упродовж усього життя. У будь який період існування людства, спілкування, комунікація булисамим важливим елементом життя. Значний внесок у вивчення питання вивчення іноземних мов, вдосконаленню методів викладання висвітлено в роботах Л.І. Богатікова, С.С. Коломієць, І.В. Леушиної, Н. М. Філіпова, Н. В. Янгельської, Л. Т. Рудомьотової, Н. А. Сури, в зарубіжних виданнях дана проблема висвітлена в працях П. Скехан (P. Skehan), Р. Гарднер (R. Gardner) , Дж. Брунер (J. Bruner), Дж. Гудноу (J. Goodnow), Дж. Остін (J. Austin), К. Віллінг (K. Willing) та інших. Проблемами вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням займалися такі вченні як А. І. Комарова, Дж. Ховард, І. Тар, Ж.-К. Віль, К. Гейтхаус, Н. Брігер та ін.

Важливим та невід’ємним компонентом освітнього процесу є діагностика, з допомогою якої визначається досягнення поставленої мети. Без діагностики неможливе ефективне управління дидактичним процесом. Діагностика - це точне визначення результатів дидактичного процесу. У поняття «діагностика» вкладається більш широкий і глибокий зміст, ніж у поняття «перевірка знань, умінь і навичок» учнів. Останнє лише констатує результати, не пояснюючи їх походження. Тоді як діагностування розглядає результати з урахуванням способів їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку дидактичного процесу. Діагностика включає контроль, перевірку, оцінювання (оцінка), накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування дидактичного процесу. Важливим компонентом діагностування є контроль. Контроль - це спостереження за процесом засвоєння знань, умінь і навичок. Складовою частиною контролю є перевірка. Перевірка - система дій і операцій для контролю за засвоєнням знань, умінь і навичок [1].

Ряд науковців визначають такі функції педагогічної діагностики: оцінка результативності педагогічної діяльності; функція зворотного зв’язку (діагностування дозволяє управляти процесом формування особистості, контролювати свої на основі інформації про процес, полегшити вибір варіанту педагогічного рішення); діагностування дає можливість визначити індивідуально-типологічні особливості і об’єктів, і суб’єктів навчального процесу у процесі їх взаємодії; діагностування дозволяє не тільки отримувати інформацію про тих, кого навчають, але й

включатись у процес їх діяльності; прогностична функція дає можливість визначити перспективи розвитку об'єкту, який діагностують [2].

Віленський М., Образцов П., Уман О. [3, с. 57] виділяють такі основні функції системи контролю та оцінювання:

Навчаюча. Вона реалізується, коли в ході контролю успішності розглядаються, поглиблюються та удосконалюються знання, навички та вміння, підвищується рівень освіченості, підвищується культура розумової праці, стимулюється самостійність того, хто навчається.

Розвиваюча. Вона проявляється в тому, що під дією контролю удосконалюються такі психічні процеси та властивості особистості, як увага, пам'ять, мислення, стимулюється пізнавальна активність. Ця функція може бути реалізована лише в тому випадку, якщо контрольні завдання (запитання), які пропонуються особистості, що навчається, потребують від неї пояснень, доказів, обґрунтувань, а не лише переказу прочитаного.

Виховна. Оцінка, яка супроводжує контроль успішності, відображає суспільну думку про результати діяльності того, хто навчається. Вона чинить на нього великий моральний вплив, сприяючи вихованню відповідальності, розуміння свого навчального боргу, розвиває волю, дисциплінованість, принципіальність.

Керуюча. Контролювання успішності являє собою безперервно здійснювальний зворотний зв'язок, який показує тому, хто навчається, та викладачеві рівень успіхів та орієнтує їх на заходи щодо поліпшення успішності в подальшому.

Контрольно-оціночна. Дозволяє слідкувати за ходом та результатами навчальної діяльності того, хто навчається. В цій функції система контролю складається з контролювання з боку викладача, взаємного контролю хто навчається та його самоконтролю. Значення самоконтролю переконливо доведено психологами, які стверджують, що удосконалення результатів діяльності людини не наступає навіть при безкінечно великій кількості повторів, якщо вона не бачить своїх недоліків, помилок, не здатна критично оцінювати результати своєї діяльності.

Організаційна. Систематично проведений контроль організовує роботу того, хто навчається, орієнтує у вимогах ЗВО, сприяє виробленню раціонального режиму самостійної роботи.

Також ці вчені вважають, що функції, які перераховані, в рамках професійно-орієнтованої технології навчання можуть бути реалізовані, тобто дати педагогічний ефект, тільки при дотриманні низки дидактичних вимог до системи контролю та оцінки, серед яких важливо виділити:

- індивідуальний характер, який потребує здійснення контролю за роботою кожного, хто навчається, за його особистою пізнавальною діяльністю, яка не допускає підміни результатів навчання окремих студентів підсумками роботи колективу (навчальної групи) та навпаки;

- систематичність та регулярність проведення контролю на всіх етапах реалізації технології навчання, поєднання його з іншими сторонами навчальної діяльності студентів;
- різноманітність форм проведення, яке забезпечує виконання всіх названих вище функцій контролю, підвищення інтересу тих, хто навчається до його проведення та результатів;
- всебічність, яка полягає в тому, що контроль має охоплювати всі розділи навчальної програми, забезпечувати перевірку як теоретичних, так і практичних умінь та навиків;
- об'єктивність контролю, яка виключає навмисні, суб'єктивні та помилкові оціночні судження та висновки викладача, основані на недостатніх знаннях студентів або упередженому ставленні до деяких з них;
- диференційований підхід, що враховує специфічні особливості кожного навчального предмету або окремих його розділів, а також індивідуальні характеристики студентів;
- єдині вимоги всіх викладачів, які здійснюють контроль за навчальною роботою в рамках технології навчання, що реалізується.

Важливим у формуванні самоосвітньої компетентності є діагностика рівня її розвитку, тому нами були виокремленні критерії, показники та рівні. До критеріїв ми віднесли: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-креативний, особистісно-рефлексивний, оцінюючо-контролюючий. Базуючись на даних критеріях ми встановили рівні розвитку самоосвітньої компетентності:

І рівень (низький, початковий) - характеризується: недостатній інтерес до майбутньої професії інженера; відсутність професійної ідентифікації та професійно важливих знань, умінь та навичок; низька мотивація до самостійного вивчення гуманітарних дисциплін,самовдосконалення, самореалізації, самоосвіти; мають певний обсяг знань але не здатні застосувати їх на практиці та; не до оцінюють комунікативні можливості в професійному спілкуванні; відсутній креативний підхід до самостійного здобування знань; низько виражена рефлексія, відмова від інкультурації; нездатність та небажання оцінювати власні професійні знання та здібності.

ІІ рівень (достатній) – характеризується: достатнім рівнем знань та бажанням витися та удосконалюватися; займається розвитком власної самоосвіти; присутня професійна ідентифікація та мотивація до професійної діяльності через самоосвіту; має достатні знання але не бажає проявляти креативність при виконанні поставлених завдань хоча має тенденцію до самостійного пошуку креативних підходів в триманні знань; навчальний матеріал швидше «зазубрить» ніж розбереться в сутті; прагне до комунікативного самовдосконалення але не професійній сфері; розвинена рефлективність але не вбачає доцільність її використання в професійній сфері; може дати об'єктивну оцінку самостійно здобутим знанням та прагне до саморозвитку; адекватно оцінює власну самооцінку та прислухається до порад інших, щодо власної оцінки; контролює власну поведінку при спілкуванні з іншими не виходячи за рамки поставленої теми.

ІІІ рівень (високий) - характеризується: виявленням бажання та інтересу до самостійного

засвоювання гуманітарних знань; прагненням до самоосвіти та самовдосконалення, щоб отримати схвалення інших; застосовуванням креативного підходу, пізнавальним інтересом до засвоєння матеріалу; високою розумовою діяльністю, адекватною самооцінкою; креативним мисленням та вмінням застосовувати креативний підхід у своїй діяльності; самостійно засвоєнні знання, вміння та навички становлять базу для засвоєння нових знань; здатністю поглиблення професійних та гуманітарних знань, розуміє їх взаємозв'язок, та готовий до самоосвіти протягом всього життя; високий рівень культури мовлення; здатністю до самопізнання, самоаналізу, самооцінки та аналізу діяльності інших осіб; розуміти та аналізувати значення гуманітарних дисциплін в професійній діяльності та їх вплив на духоно-емоціний стан; вмінням адекватно оцінювати власні можливості під час самостійного засвоєння знань та бере до уваги оцінку інших, сприймає критику; контролює поведінку при спілкуванні з іншими не зважаючи на обставини та має здатність до імпровізації.

Висновок

Отже, ми вважаємо, що самоосвітня компетентність є важливим вектором на який повинна рівнятися вища школа у підготовці кваліфікованих фахівців технічних спеціальностей і провідне місце в її формуванні відіграють гуманітарно-фундаментальні дисципліни. Аналізуючи різні методичні та дидактичні дослідження з питання оцінювання знань, умінь та навичок, ми сформували власну діагностику, в яку входять критерії, показники та рівні, які визначають розвиток самоосвітньої компетентності у майбутніх інженерів в процесі гуманітарної підготовки.

Література

1. Вайндорф-Сысоева, М. Е. Педагогика : учебное пособие для СПО и прикладного бакалавриата / М. Е. Вайндорф-Сысоева, Л. П. Крившенко. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2014. — 197 с. — (Серия : Профессиональное образование). — ISBN 978-5-9916-4382-5.

2. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности // / С.Л.Рубинштейн. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1958. − 147 с

3. Технологии профессионально-ориентированого обучения в высшей школе / Виленский М. Я., Образцов П. И., Уман А. И. / под ред. В. А.Сластенина. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 192 с.